Lausunto 23.10. 2018

Eduskunnan ympäristövaliokunta 736/072/2018

Asia U 72/2018 vp: Asiantuntijanlausunto eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi (kertakäyttömuovidirektiivi)

Kiitämme mahdollisuudesta lausua liittyen ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi (kertakäyttömuovidirektiivi)

Muovi on nykyisen yhteiskunnan kannalta välttämätön materiaali, mutta siihen liittyy ympäristöhaasteita. Muovijätettä on havaittu paitsi merissä, niin myös muissa vesiekosysteemeissä. Euroopassa on useita herkkiä vesiekosysteemejä, kuten joet, järvet ja matalat sisämeret. Seitsemännen Ympäristöohjelman 2020 mukaan tärkein tavoite suojella Unionin luontopääomaa, joihin kuuluvat erityiset biotyypit, kuten vesiympäristöt ja arktinen luonto. Luontoarvojen lisäksi merkittäviä seikkoja ovat vesiekosysteemeistä suoraan riippuvat elinkeinot, kuten kalastus ja turismi.

Muoviroskan määrä uhkaa lisääntyä ja tilanne pahentua entisestään. Suurin osa muovien käytön lisäyksestä tulee kertakäyttöisten sovellusten kautta. Tämä on riski sekä ihmisten terveydelle että merieläimille. Tällaisessa tilanteessa kertakäyttöiseen muoviin tarvitaan yleisempiä ratkaisuja; pelkkä muutamien muovituotteiden kieltäminen osoittautuu tuskin tehokkaaksi huomioiden ongelman laajuus. Roskan joutuminen luontoon tulee estää ja edistää siirtymistä muovien kiertotalouteen innovatiivisten liiketoimintamallien ja uusien materiaalien avulla. Esimerkiksi Suomen muovitiekartta antaa useita varteenotettavia mahdollisuuksia vaikuttaa tehokkaasti asiaan: vähennä, vältä, kierrätä ja korvaa.

Yleisesti kaikelle muovijätteelle on oltava selkeästi määrätty käytön jälkeinen käsittely, eikä mikään muovituote saa joutua hallitsemattomasti luontoon. Jäsenvaltiot sitoutuvat keräämään 95% kertakäyttömuovista vuoteen 2025 mennessä, jossa alkuperäiseen käyttötarkoitukseensa kierrätettävien tuotteiden, kuten pakkausmateriaalien, osuus on merkittävä. Tästä tavoitteesta olisi keskeistä pitää kiinni, vaikka SUP direktiiviä valmisteltaessa tavoitetta on pyritty alentamaan. Kertakäyttöisille muovimateriaaleille on oltava järjestetty keräys ja suunniteltu jälleenkäyttö mekaanisesti, kemiallisesti tai energiana huomioiden syntyvä hiilidioksidipäästö.

Kertakäyttöisyys terminä viittaa erityisesti suunnitteluperiaatteeseen eikä erityisesti johonkin materiaaliin. Muovit ovat laaja ryhmä erilaisia materiaaleja, joilla on toisistaan merkittävästi poikkeavia ominaisuuksia. Ne voivat olla fossiilisia tai valmistettu uusiutuvista raaka-aineista, ja ne voivat olla biologisesti hajoamattomia tai vaihtoehtoisesti kompostoituvia. Huomattavaa on myös, että kaikki polymeeriset materiaalit eivät ole muovia, kuten pinnoitteet ja useat tekniset tuotteet.

Säätelyn tulee kohdistua muovista valmistettuihin tuotteisiin, jotka on suunniteltu lyhytikäiseen kertakäyttöön. Lisäksi tuotteen ohessa irtonaisten muovisten komponenttien käyttöä pitää rajoittaa.

Terveyden ja turvallisuuden kannalta keskeisiä tuotteita ei voida kieltää ilman asianmukaisia vaihtoehtoisia ratkaisuja.

Kuitenkin esimerkiksi pakkausmateriaalit ja kertakäyttöiset ruokailuvälineet, jotka on valmistettu luonnonkuiduista ja pinnoitettu polymeereillä ei ole havaittu aiheuttavan erityistä haastetta vesiympäristössä ja lisäksi niille on olemassa toimivia kierrätysratkaisuja. Erittäin valitettavasti SUP direktiivi käsittelee kaikkia synteettisiä ja muokattuja luonnonpolymeerejä muovina eikä määrittele, mitä tarkoitetaan osittain muovista tehdyllä tuotteella. Tämä rajoittaa uusien innovatiivisten ratkaisujen kehittämistä.

Suomen kannalta keskeinen kysymys liittyy kertakäyttöisen muovituotteen määritelmään (3 artikla ja resitaali 8). Neuvoston työryhmässä kertakäyttöisen muovituotteen määritelmä on tarkentunut, ja puheenjohtajan kompromissiehdotuksessa (12767/18) ehdotetaan, että maalit, musteet ja liimat eivät kuulu direktiivin soveltamisalaan. Sen sijaan tuotteet, jotka sisältävät ohuen muovikalvon kuuluisivat direktiivin soveltamisalaan. Näidenkin määrittelyjen jälkeen muovituote ei ole yksiselitteisesti määrätty, vaan pitäisi selkeästi määritellä mikä osuus tuotteesta muodostuu direktiivin määrittelemästä muovista, jotta se lasketaan muovituotteeksi. Edelleen muovin määritelmäkin pitäisi tarkistaa. [23.10.2018 tarkennettu kappale 16.10.2018 toimitetun lisämateriaalin perusteella]

Jäsenvaltioiden tulee myös tukea aktiivisesti kiertotalousratkaisuja merien ja muiden vesistöjen resurssien (blue economy) ja turismin kestäväksi kehittämiseksi. EU muovistrategia pyrkii vahvistamaan tutkimusta ja investointeja monikäyttöisiä muovituotteita ja muovin kierrätystä. Tämän suuntaista kehitystä on tuettava ja tiukan tuottajavastuun vaihtoehtona voidaan nähdä alaa sitovia sopimuksia, joissa yhdessä sovittujen tavoitteiden savuttamisesta vastaavat muovituotteiden valmistajat ja jakelijat yhdessä.

Jos päädytään rajoittamaan tiettyjä muovituotteita, on myöskin luotava mekanismit joilla muovituotteiden valmistusta EU alueella, tuontia EU alueelle ja muovituotteiden myyntiä seurataan. Jäsenvaltioilla on oltava myös mahdollisuus erityisestä syystä rajoittaa muovituotteiden käyttöä erittäin herkillä alueilla, kuten saaristoissa tai arktisilla alueilla.

Muovituotteiden valmistus koskee laajasti pieniä- ja keskisuuria yrityksiä, joiden kyky mukautua nopeasti käyttöön otettaviin tiettyihin yksittäisiin tuotteisiin kohdistuviin kieltoihin on rajallinen. Säätelyn rinnalle on esitettävä toimia, joilla parannetaan kohteena olevan teollisuuden mahdollisuuksia uudelleensuuntautua ja omaksua uusia tuotesuunnitteluperusteita ja vaihtoehtoisia materiaaleja. Sääntelyllä ei pidä myöskään kieltää jo olemassa olevia vaihtoehtoisia ratkaisuja muoveille, kuten esimerkiksi paperituotteet ja luonnonpolymeerien hyödyntäminen korvaavissa tuotteissa.

Tutkimus ja kehitys on mahdollistanut useita uusia ratkaisuja ja materiaaleja muovin kierrättämisen tehostamiseksi ja muovin korvaamiseksi. Suorien kieltojen rinnalla tai asemesta näiden ratkaisujen käyttöönottoa tulee edistää tukemalla aktiivisesti pilotointia ja kaupallistamista.

16.10.2018, VTT tutkimusprofessori Ali Harlin

17.10.2018, VTT liiketoiminta-alueen johtaja Jussi Manninen